

otrok nikdar čez učitelja nič ne recite! A poslancem svoje mnenje povejte! V občinskem zastopu in v krajnem šolskem svetu varujte katoliško vero! Povsod podpirajte one učitelje, ki so verni, značajni katoličani, drugih se izogibajte! Tu se gre za bodočnost vaših otrok in našega ljudstva!

Vipa, slovenski učitelji, odločite se! Če hočete biti liberalni hlapci, ste za vselej ločeni od ljudstva, ste sovražniki ljudstva. Če pa hočete biti ljudski učitelji, vrzite od sebe hlapčevske sponne liberalne in socijalnodemokratske stranke!

Kakor smo že rekli, komentar k temu ostudnemu članku, ki ga je pisal ostuden klerikalec v imenu stranke, si napravi lahko vsakdo sam, tudi tisti in tiste, ki bi utegnili z novim letom naročiti se na „Katoliškega učitelja“ in postali člani „Katoliškega učiteljskega društva“. Upamo, da bodo redki taki značaji.

Vsi taki in enaki naskoki pa ne bodo premotili in preslepili naprednega in svobodomiselnega učiteljstva — saj: „Das ist das letzte Aufflackern einer absterbenden Partei“.

Svobodna šola — svobodni učitelji.

III.

Praški „Čas“ končuje svoj v zadnji številki priobčeni članek tako-le:

Kaj pa s političnimi nazori? Koliko učiteljev je bilo že mučenikom svojega političnega prepričanja samo zato, ker so jih duhovniki sovražili zaradi drugačnega mišljenja.

Gotovo je, da se vodijo pri nas v župniščih podobni osobni izkazi, kakršni so zapovedani duhovnikom na južnem Štajerskem. Drugače se tudi ne more nikakor razumeti, kako natanko poznajo učitelja v farovžu v kraju, kamor šele delovati prihaja. Še prej, nego je učitelju dostavljen dekret, je njegova tajna kvalifikacija na mizi gospoda župnika ali pa kaplana. Tam je gotovo že od momenta, v katerem je začel prositi za dotično mesto. Nekemu učitelju, ki se je prišel predstaviti, je gospod župnik začel pridigovati, da se ta (katerega nota bene še nikdar videl ni!) slabo prekrižuje, da ne daje otrokom znaka k poklekovanju, da je naročnik „ateistiških“ časopisov „Čas“ in „Naša doba“, da ne trpi v šoli kolportáže časopisov „Križa“ in „Marije“, da ne hodi k izpovedi, da ima znanje z neko gospodično itd.

Ubogi učitelj! V koliko izkazih so zaznamenovane svetle in senčne strani njegove duše! Inšpektorji, žandarmi, duhovniki, zložite osobne izkaze teh treh skupaj — oh, koliko učiteljev bi se spoznalo v njih.

Gotovo tudi, da dragoceni osobni izkazi, katere mnogi gospod kaplan vestnejše vodi nego matrike, ne leže samo v farovžu, temveč da romajo od dobe do dobe drugam, k višjim inštancam. To mi prizna vsak učitelj, kateri je le v svojem življenju kam prosil.

Učitelji slovenski naj bodo potolaženi, da žive njihovi češki kolegi v podobnih razmerah.

Važno je vprašanje, kakšna je notranjost učitelja, ki si je svest, da se na vsak njegov korak pozorno pazi,

kako je to v šoli, ko se mora učitelj bati izreči odkrito besedo iz strahu, da bo preganjan, gonobljen in žrtva hujskanja? — Kakšni ljudje postanejo nerazumni otroci, ki vrše službo vohunov? . . . To vse je za reverendissime postranska stvar, ali javnost mora o vsem tem razmišljati, mora se truditi, da iztrga učitelje temu nedostojnemu nadzorstvu, hoče-li, da bodo i šola i učitelji izpolnjevali popolnoma svojo nalogo, katera jim je od naroda odkazana. Sedaj je temu tako, kar bi narod mislil, da je vse to le privatna stvar učiteljstva.

Na koncu je potreba uvaževati i vzroke zla, o katerem smo govorili. Prvi, glavni vzrok je stara bolešt klerikalizma nad izgubo šole in želja, dobiti jo, ali pa vsaj držati učitelje v gotovi, ako že ne popolni odvisnosti. Drugič imajo veliko krivdo mnogi učitelji s svojim nedostojnim vedenjem, s klečeplastvom in z željo, priti v milost pri gospodih, kateri najhitrejše pripomorejo k boljši službi. Da je v teh slučajih premnogokrat vzrok materialna beda učiteljstva, to je treba tudi priznati. Tretjič so vzrok vsega zla šolski inšpektorji, ki duhovnike takorekoč k njihovi policijski delavnosti silijo in naganjajo, ustavljajoč se pri vsaki inspekciji najprvo v farovžu in prinašajoč od tam temeljite informacije o šoli in učiteljstvu k inšpekcijski konferenci, četrtrič pa so vzrok merodajni krogi, katere smo že omenili, in ki prostovoljno klerikalce na vplivna mesta puščajo.“ —

Svobodna šola, kje si? Svobodni učitelj, kje si? „Sl. N.“

Žalostno-zanimive razsodbe.

(V zadevi meščanske šole v Krškem.)

Spisal J. Lapajne.

Thue recht und scheue niemand!

Darsikdo utegne misliti, da je nemška učna uredba meščanske šole v Krškem, ki ima le slovenske učence, dala povod raznim neprilikam in „žalostno-zanimivim razsodbam“, o katerih hočemo v sledečem govoriti. Čeravno se ne more odobravati dandanes, ko imamo že srednje šole s slovenskim učnim jezikom, da imajo še ljudske šole, četudi so višje organizovane kakor so meščanske, nemški učni jezik: vendar se je v Krškem poleg lepega šolskega poslopja, v katerem ima tudi ljudska čveterorazrednica svoj servitut brezplačno, nemška šola sprejela kolikor toliko z veseljem, ker je imel blagi-ustanovitelj Martin Hočevnar najboljše intencije, ker bi bil on, ako bi mu bila vlada namignila, tudi za slovensko-nemško učilnico prepustil lepe prostore. Nemški karakter te šole vendar ni skozi 20 let dal povoda, da bi bili konflikti nastali pri raznih šolskih inštancah. Nemški značaj šole je varovalo učiteljstvo, saj je bila slovensčina na nji kot učni predmet uvedena, četudi ne od strani ustanoviteljev, pač pa od strani učiteljstva, kar je ministrstvo rado potrdilo.

Nemški učni jezik so olajševali učencem učitelji te šole, ki so bili rodom in po mišljenju Slovenci in v obče tudi dobri pedagogi, ako smem svoje tovariše s svojo malenkostjo vred malo pohvaliti. Radi tega so tolmačili, kjerkoli je bila prilika, nemščino s slovensčino, osobito v prvem razredu, kar so molčé (ker na glas si niso upali povedati) odobraval tudi c. kr. okrajni in deželni šolski nadzorniki v prejšnjih letih. V zadnjih letih jim je pa bila slovensčina na poti. Poslovni jezik učiteljstva in

ravnateljstva je bil prvotno nemški, ko je c. kr. okrajni šolski svet nemško pisal. Pozneje pa se je lotila ta šolska gosposka slovenskega uradovanja; zato je tudi meščanska šola slovenski uradovala, dokler ni okrajni šolski svet se zopet bolj nemščine poprijel in sicer nasproti meščanski šoli tako energično, da je grozil z disciplinarno kaznijo, ako bi se nemščina od strani ravnateljstva in učiteljstva ne sprejela za službeni jezik. Ko se je slušalo, se je bil vihar poleg.

Do hujših konfliktov je pa prišlo, ko se je začelo razpravljati o tem, ali velja učni in šolski red (od 20. vel. srpana 1870) tudi za meščansko šolo.

To je bilo sicer ministrstvo kmalu dognalo (z odloki l. 1875. in l. 1879.) in tudi c. kr. okrajni šolski svet v Krškem z odlokom z dne 15. kimavca 1879 št. 498. S tem bi človek sodil, da je bilo rešeno tudi vprašanje, da je meščanska šola enako splošni ljudski šoli podložna krajnemu šolskemu svetu in da je vsled tega meščansko-šolski ravnatelj pravi ud te korporacije, dočim ima nadučitelj le posvetovalni glas.

Tako je tudi razsodil c. kr. okrajni šolski svet v Krškem z dne 8. mal. srpana 1887 št. 604. Tako je veljalo nekaj let. Ko se je pa leta 1898. konstituiral novi krajni šolski svet, je bil vsled razpisa istega c. kr. okrajnega šolskega sveta pozvan kot pravi ud nadučitelj, dočim je bil ravnatelj čisto prezrt. Vsled pritožbe je bil slednji odlok potrjen in prvotni odlok razveljavljen od c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 13. sušca 1898 št. 332. Zoper ta odlok je šel rekurz na naučno ministrstvo, ki mu je ugodilo in pripoznalo obema voditeljema glas v krajnem šolskem svetu, ravnatelju celi glas, nadučitelju posvetovalni. Zoper razsodbo ministrstva se je pritožil nadučitelj pri upravnem sodišču, ki je o tem razpravljalo 13. kimavca t. l. in zavrnilo pritožbo.

Poudarjalo je na podlagi zakonov, da sta obe šoli javni ljudski šoli. Vse javne ljudske šole (razen učiteljskih in c. kr. vadnic) v Avstriji so pa v prvi vrsti podložne krajnemu šolskemu svetu, četudi so v Krškem na podlagi posebnih zakonov temu slednjemu za vzdrževanje meščanske šole ni brigati. Da je pa krška meščanska šola javna, to je jasno, ker je ne vzdržuje privatnik, marveč okrajni šolski fond, v katerega doprinaša s privolitvijo občin ves šolski okraj.

Ali niso to „zanimive“ razsodbe? Zakaj jih imenujemo pa „žalostno-zanimive“? Le poslušajte!

Ker je bila meščanska šola pred akutno nastalim konfliktom podložna krajnemu šolskemu svetu, je dobil njen ravnatelj včasih kakšen dopust (do 3 dni) od te korporacije, kakor je bilo to zakonito in ukazano n. pr. z odloki 24. vel. travna št. 809 (deželni šolski svet) in 16. rožnika 1889 št. 642 (okrajni šolski svet). Tega pa c. kr. okrajni šolski svet in c. kr. deželni šolski svet nista vedela ali pa nista vedeti hotela in ker sta menila, da je meščanska šola s svojim ravnateljem vred direktno podložna c. kr. okrajnemu šolskemu svetu, je dobil ravnatelj radi pripoznavanja pravice krajnega šolskega sveta disciplinarno kazen, zoper katero se je brezuspešno na ministrstvo pritožil. — Kmalu potem je pa ministrstvo reklo: Ravnatelj je ud krajnega šolskega sveta. Ta se je zdaj zanj potegnil in prosil potem c. kr. okrajnega šolskega sveta, da bi mu c. kr. deželni šolski svet kazen izbrisal. C. kr. okrajni šolski svet pa vrne prošnjo kar „brevi manu“, rekoč: To ne sodi v tvoje področje. Krajni šolski svet se pritoži na c. kr. deželni šolski svet, ki je

ravno tako odgovoril. Prvi pa ni miroval in pritožil se je na ministrstvo, kjer še leži prošnja in rekurz, ki poudarja, da je meščanska šola njemu podložna, da je ravnatelj nedolžen in da on po obstoječih zakonih sme zanj prositi. Kako bode torej zdaj ministrstvo v isti stvari znova sodilo, to smo radovedni. Drugače se sodba menda ne more izreči, kakor jo je izreklo upravno sodišče.

Poziv.

Pedagogičsko društvo v Krškem je prišlo do prepričanja, da je treba slovenskemu učiteljstvu poleg zbirke šolskih in učiteljskih zakonov še navodila, kako naj učitelj(ica) brani svoje, po šolskih zakonih utemeljene pravice, kako naj ravna, da se mu te pravice ne bodo kratile, in da ne bode krivice trpel niti on, niti šola. V ta namen namerava „Pedagogičsko društvo“ v Krškem izdati v teku bodočega leta z lastnimi sredstvi ali s pomočjo slovenskega šolskega lista pod naslovom „Učiteljski pravnik“ tako navodilo, čegar poglavitna vsebina bodo v prvi vrsti po zakonih posnete učiteljske pravice. Toda zakonske zbirke, katere imajo učitelji v rokah, ne obsegajo vsega, kar sodi v tako navodilo. Veliko je še nepriobčenih in neizbranih ukazov, naredeb, razpisov in odlokov raznih šolskih oblastev, naučnega ministrstva in upravnega sodišča, zlasti takih, kateri so bili izdani v posameznih prepirnih slučajih. Za nameravano navodilo bode pa treba nabrati vse polno takega gradiva, katero pa podpisanemu odboru ni na razpolaganje. Radi tega s tem uljudno prosi slovensko učiteljstvo, da mu da take v posameznih slučajih izdane odloke na vporabo, oziroma da ga na take odloke opozori; zakaj odbor namerava izdati priročno navodilo, katero ne bi bilo same teoretiške, marveč tudi praktične vrednosti.

V Krškem, 26. vinotoka 1899.

Odbor.

Naši dopisi.

Iz Gorij. (Klerikalne sirovosti). Naš nadučitelj je v znak hvaležnosti za svoje delovanje in svoj trud pri tukajšnjem bralnem društvu, pri kmetijski podružnici, pri gasilnem društvu in pri posojilnici — prejel naslednje sirovo pismo, ki je živa priča, koliko omike imajo nekateri vodje tukajšnjega konsumnega društva.

Pismo — s podpisom „več občanov“ — se glasi:

„V četrtek 26. t. m. pri volitvi kmetijske družbe ste prvič pokazali javno svoje liberalno prepričanje — pokazali pred toliko in toliko ljudmi, da ste naš nasprotnik, nasprotnik kmetov, od katerega žuljev živite. Tudi Vi ste ponižni, a odločni služabnik liberalne misli. No, ni čuda, ker tako zvesto prebirate „Slov. Narod“. Prašamo Vas le, po kaj ste šli v Ljubljano? Mar bi ne bili brez Vas zvonili? Ali ste morebiti mislili, da bote s tem Gorjance ogrdili. O nikakor ne. Vi ste volili po svojem liberalnem (ali vseh šomaštrov) prepričanju. Mar bi bili ostali doma za pečjo in pse futrali! Pri Gorjancih ste jo daleč zavozili. Kar smo še imeli učiteljev, vsak nam je pomagal in za naše koristi skrbel. Vi ste prvi, ki ste zoper nas. Sramota, pfuj za enega izobraženega kmetskega učitelja, ki od kmetskih žuljev živi, pa dela zoper nas in voli zoper nas. Sedaj nam je tudi jasno, zakaj ste odstopili iz odbora pri zadruzi. Vaše liberalno prepričanje Vam ni pustilo med kmeti ostati. Morebiti Vas pri bralnem društvu tudi vodi Vaša liberalnost, da tako spolnujete svoje